

Cumhuriyetle doğan yazın anıtımız: **Yaşar Kemal**

Cumhuriyetin çocuğu olarak doğan, yüzüncü yılında onu kendisine “yoldaş” kılan Yaşar Kemal (6 Ekim 1923-28 Şubat 2015), İnce Memed’le açtığı ayracı, “Bir Ada Hikâyesi”yle tamamlayıp Cumhuriyet yazınıımızın bu ilk yüz yılını bütün süreçleriyle geçerken, Cumhuriyetimiz için de hiç kuşku yok ki “anıt yazar” nitelemesini hak eden “simge yazar”ımız oldu.

Rauf Mutluay, ilk kez 1969’da Cumhuriyet’te başladığı, daha sonra *Bende Yaşayanlar*’da (İş Kültür, 1977) bir araya getirerek *Fethi Naci*’ye sunup yayımladığı yazılar toplamının birinde, Cumhuriyet’in de tam ellinci kuruluş yılında 7 Mayıs 1974’te şöyle diyor:

“50 yıllık koleksiyonu tarayanlar, hemen bütün kalem değerlerinin bu sayfalarda yaşamış olduğunu göreceklerdir... (..)”

Her zaman Cumhuriyet’in kapıları, gerekli doğruların vaktinde belirten sözcülüklerle açık olmuştur. Yani sıra bugünün nice edebiyat başarısına da ilk çıkışın onurlu adımlarını kazandırmıştır. O unutulmaz ‘Bebek’ hikâyesi ve benzersiz röportajlarıyla Yaşar Kemal’in edebiyata gelişini uzak bir Anadolu kentinde gün gün coşkuyla nasıl izlediğimi unutmadım.” (s. 53, 54)

Öyküyle başlayıp türe benzersiz soluk katan Yaşar Kemal, sonrasında buna yeniden dönemese de kaleme aldığı romanlarıyla yazınıımıza taşıdığı farklı bir havayla sürdürdü hep yazarlığını.

1990’da *Fethi Naci*, onun “gece gündüz roman düşünen, nerdeyse roman soluyan bir romancı” olduğunu söyleyecekti zaten.

Evet, Yaşar Kemal, asıl değerine Cumhuriyetle kavuşan bu yurdun yaşamış, yaşayan, ileride yaşayacak nece değeri, ne denli kültürel, sanatsal birikimi varsa, olacaksa, geçmişten-geleceğe, bunların tümünü, karşılığında bir hayat vererek elde ettiği yazınsal simgeleme yetisiyle küreye gelmiş, kapısını öyle çalmıştır diyebiliriz edebiyatımızın.

ANADOLU’NUN TÜM KÜLTÜRLERİNİ, VERİMLERİNİ ADIMLAMAK...

Pertev Naili Boratav’ın da yaklaşımı anlamda Yaşar Kemal, bütün bir halk hikâyeleri geleneğimizi, hacminden beklenmeyecek ağırlıkta, yoğunlukta kuşanıp içselleştiren, sırtlandığı bu yükte Ağrı’nın en te-

UĞUR DEMİR

pesine yerleşip o sonsuzlukta kendisine kalıcı yer edinen bir ad. Nitekim *Lütfi Özgünaydın*’ın, *Çukurova Yaşar Kemal* adlı albüm kitabında onu, “Nâzım Hikmet’i anlatırken birden köyüne döner, Paris’ten söz ederken *Hemite*’ye inerdi” diye resmetmesi boşuna değil; bir halk hikâyemizin kahramanıdır da o, seke kükreye kanatlanıp yükselmiş, uçurmuş bir anda.

İster nehir romanlarında isterse kısıklı uzunlu romanları, öykülerinde olsun anlatı evrenlerinde, yattığı kişilerde, onları ilişkilendirip biçimlerinde, buna dönük biçimsel oyunlarında büyük büyüğü bir anlatıcılığın izleri sürülebilir. Çünkü her anlatısında Yaşar Kemal’in, o bile geldiğimiz insan harmanının tam da orta yerine düşeriz her seferinde; belki masaldan, menkıbeden, dünyanın en güzel aşk öyküsünden gireriz içeri, belki yaşama tutkusundan, korkunun öne geçtiği söylenden, insanı kudurtan hırstan, özverinin o en güzel geçeneğinden...

Her coğrafyada, diyarda ortaya çıkabilecek ne tür sorun varsa, bunların tümü Yaşar Kemal’in anlatı evrenlerinde boy gösterecektir. Çünkü çoklaşıp karmaşılaşan, dolambaçlanıp uğuldayan insan ilişkileri bir mayın geriliminde yumaklanıp öylece pusuya yatmıştır anlatı evrenlerinde.

Düşlerle beklentilerin yer yer örtüştüğü ama daha çok çatıştığı, öldüresiye kara sevdaların yaşandığı, kahredici öçlerin gizlendiği, *Homerosvari* bir büyü de bizi peşi sıra sürükler hep.

Yaşar Kemal, ritüel gerçekliğin imbiğinden geçirerek anlatır bütün bunları. Yüreği pır pır titreten edayla, göz kamaştırın ustalıklı. Hünerli ama tembel bir kaplumbağa kadar hızlı, ok misali ayağına tez bir ceren havasında ağır ama kırılın...

Rüzgârın sesi, çiçeğin açılışı, arının balı peteğe boca edişi, karıncanın tane taşıyışı, kuşun yuva kuruşu, çorbanın kokusu, daha neler neler her seferinde kişilerin avuçlarında / emeğinde, yüzünde >>>

/ dünyasında, yüreğinde/hayalinde, beyninde/geleceğinde kurulup yeni baştan yaratılır.

Bir yanda kuşkuyla, endişeyle beslenen korku uçurumlarıyla cebelleşir kişiler, öte yanda buna karşı verdiği tepki bağlamında diklenmeyle, göze almayla, sonuçta direnmeyle heyheylenir. Bir yanı zavallıdır öte yanı kahraman, her insanda gözlemlenir.

ROMANIMIZA KAZINAN YAŞAR KEMAL MÜHRÜNÜN ANLAMI...

Yaşar Kemal, insanın soyluluğu kadar soysuzluğunun da yazarı kuşkusuz. Yiğitliklerin, aşkların, korkuların, alçaklıkların, ikiyüzlülüklerin, dimdik mertliklerin. Kısaca insanın yazarı o; doğadan, kültürler karmaşasından, dünyanın tüm dillerinden derlediği ayrıntılarla...

Bütün bunların göstereni *Yaşar Kemal* anlatılarındaki insan yelpazesi bir bakıma. Bu karakterlerin, *Fethi Naci* diliyle söyleyecek olursak yine, birer *Shakespeare* kişisi niteliği taşıyıp onların özelliğini yansıtmaması boşuna değil o halde. Neylersin ki “*böyle bir uydurukçuluk insanoğlunun huyunda var*”dır, “[ç]ıkasıca, kuruyasıca huyunda.” (*Yer Demir Gök Bakır*, YKY; Alıntı: Güven, 1966, s. 275)

Yaşar Kemal anlatılarında yaşanan doğa, toplum, ekin temelinde gözlenen tüm dönüştürümler de zaten bu karakterler aracılığıyla somutlanıp yansıtılmaz mı? Bu nedenle çok güçlü, unutulmaz kişiliklerle karşılaşılır *Yaşar Kemal* anlatısının yayıldığı romanlarla öykülerde.

Bu yüzden *Yaşar Kemal*, belki bütün dünyanın o “*som evrensel barış*” anlatısını sunuyor bize, sonuçta ritüel bir gerçekçilikle harmanlanmış büyümlü bir ütopya halinde, kendi çığlığını bırakıyor uçsuz bucaksız bu evrene.

Nasıl acılı bir geçmişten gelirse gelsin herkesin bin umutla, dayanışma, paylaşma duyguları içinde üçüncü binin ilk yıllarını sürdürdüğü, kötülükten arınmış, kavgasız, şiddetsiz, sen-ben ayrımı olmadan tok karınla yaşanan, buna dönük düşlerin kurulduğu barışık bir dünya hayali.

Peki *Yaşar Kemal* bir ütopyacı mı, eğer böyleyse nasıl bir ütopya onunki? Son nehir romanı *Bir Ada Hikâyesi*, buna dönük yaklaşımı olanaklı kılıyor. Nitekim düşünle gerçek hep iç içe yoğruluyor, birlikte yol alıyor *Yaşar Kemal*’de. Zaten o, insanı tanımada, dip kıyı besleyip büyüttüğü ya da uzak durup kovduğu duyguları tartmada öyle ustalaşmış ki yapıtları da bu anlam-

da artık bir şölen sofrası olup çıkmış. İşte *Yaşar Kemal*, bütün bu nitelikleriyle damgasını vurup öyle mühürünü kazıyor, Cumhuriyet yazınınımızın da kalıcı imzasına dönüşüyor aynı zamanda.

YAŞAR KEMAL’IN TÜRKİYE CUMHURİYETİ ÜTOPYASI...

Bir Ada Hikâyesi dörtlemesindeki “*Karınca Adası*”nı *Yaşar Kemal*, bir ütopya adası yapmak için çabılıyor adeta. Düşlemleriyle doludizgin koşan bir avuç insanıyla *Karınca Adası*, hayalleriyle yaşayanların işgal ettiği bir hayal ada olarak da alınabilir. Nitekim düşmanlıklar için bile sanki mola verilmiştir de herkes kendi keyfince barışın tadını çıkarmaya hazırlanmıştır görece.

Bu anlamda *Yaşar Kemal*’in yapıtları, ütopyaya koşmak isteyen bir distopya ağırlığı da duyurur alttan alta kendiliğinden. Doğrudur, ütopya, buna omuz verilip yürektekenden yüreğe taşınıp taşırılarak bayraklaştırılmaz mı?

Yaşar Kemal’in *Bir Ada Hikâyesi* dörtlemesiyle *Márquez*’in *Yüzyıllık Yalnızlık*, *Mo Yan*’ın *Kızıl Darı Tazmaları* romanları görece örtüşüyorsa eğer, bunun nedeni tam da burada aranmalı.

Bir büyük, görkemli anlatı geleneğinin ardılı olduğu, bu yanıyla dünyanın öteki yazarlarıyla kol kola girerek geleceğe yürüdüğü öylesine belirgindir ki onun; insan ona, ötekilerine bakarak çağlar aşırı bir büyük yazarlar ordusuyla karşı karşıya olduğunu düşünmeden edemez.

Yaşar Kemal, zaten bütün anlatılarında çevrintiler yaratmanın alabildiğine büyük ustası. Bu çevrintinin bir ucu varıp yıldızlara çıkararak sonsuzlaşıyor öte ucuyusa dolambaçlarda yitip gidiyor sanki. Şaşarak işte böyle bir büyümlü içinde yol alıyorsunuz. Çünkü onda, hemen her anlatı gereci, bir ritüel niteliği taşıyor.

Böylesine farklı bir örtük gerçekliğin su yüzüne çıktığı tekinsiz ortamlarda kuşkucu, karamsar, sürekli gelecek kaygısı taşıyan, yaşamaktan çok bu anlamda ölüme yakın duran, durduğunu düşünen insanların varlığı, yayılması, roman evrenlerine görece gizli bir *Dostoyevski* yerleşirebiliyor pekâlâ.

Hayat bilgisiyle hayal bilgisinin paydaşlık anlatısını halk bilgisi olarak sırtlanan bu büyük usta, doğanın baskınlığında coğrafyaları, kültürleri birbirine harmanlayıp yol alırken, evet, okuru kendisine bağlamakta bir an bile ge-

çikmiyor ancak bir roman evreni içinde gezindiğini de yine hiçbir zaman unutmuyor *Yaşar Kemal*.

İşte size farklı anakaralardan dünyanın üç büyük yazarı; *Márquez*, *Yaşar Kemal*, *Mo Yan*. Yazıya döktükleri hünerle, yazı zanaatının has iççiliğinden yazın sanatının Tanrılığına yükselişte büyümlü emekleriyle parıldayan yıldızlardan üçü. Çünkü hiç kimse yeni bir anlatı dili kurmadıkça soy yazarlar arasına katılmıyor. Üç yazar bunu bir kez daha kanıtıyor bize. Onlardan henüz herhangi yapıt okumamış olanlar içinse gerçek kayıp, yaşamsal boşluk bu. Ne ki hayat boşluk kaldırmıyor!

İŞTE CUMHURİYET YAZINI İŞTE YAŞAR KEMAL

Cumhuriyetin bu ilk yüzyılını, yazınsal anlamda *Yaşar Kemal*’le özetlemek olanaklı. Bu nedenle son sözü, gelin *Yaşar Kemal* adlı o büyücüyü, onun, kahramanları aracılığıyla, kurtuluşun ardından bir özgürlük ütopyası olarak Cumhuriyetin kuruluşuna bakarken söylediklerine bırakalım:

“*İyi bir toprak parçasının insanları da iyi olur. İyi bir toprak parçası iyi insanlara da kavuşur, öyle değil mi?*” (*Karınca Adası*, YKY; Alıntı: Adam, 2002, s. 476); “*Yeni Türkiye başlıyor, bu yepyeni başlayan ülkeye yardım etmezsek yediğimiz ekmeğe, içtiğimiz suya, aldığımız havaya bize haram olsun.*” (*Tanyeri Horozları*, YKY; Alıntı: Adam, 2002, s. 277)

Cumhuriyetin ikinci yüzyılına adım atarken *Yaşar Kemal*’in roman kişileri gibi gelin biz de ant içelim:

Cumhuriyetle kurulan bu ülkeye yardım etmezsek yediğimiz ekmeğe, içtiğimiz suya, aldığımız havaya bize haram olsun!

Bu nedenle *Yaşar Kemal*’den sonra bir iki haftaya başlayacak Cumhuriyet yazını paydasında ikinci yüzyılın örnekçe bağlamındaki ilk yazısını *Faruk Duman*’a özgülemek niyetindeyim. Onun bu ikinci yüzyıla yakıştılabilecek *Sus Barbatus!* üçlemesi üzerine daha önce yazdığım için de son yapıtı *Kargasabunu* (YKY, 2023) adlı öyküler toplamına yer açacağım.

O güzel atlılar güzel atlarına binip gitti, şimdi sıra yeni atılarda! ■

www.sadikaslanlankara.com, her perşembe öyküroman, tiyatro, belgesel alanlarında güncellenerek sürüyor.